

ZOMERGESPREK

Jelmer Remmers (41) is een van de drie ocularisten in Nederland. Hij maakt oogprothesen, voor iedereen die een oog heeft verloren, door oogkanker of een vuurpijl. Monnikenwerk. „Een kunstoog moet mooi zijn, maar vooral ook lekker zitten.”

Het zomergesprek

De zomer. Een mooie periode om uitgebreid met elkaar in gesprek te gaan. Om te praten met Friezen die een verhaal te vertellen hebben.

Vandaag: Jelmer Remmers.

Het slijpen van een kunstoog.

Oogmodelletjes in een van de lades van Jelmer Remmers.

Voor kinderen maakt Jelmer Remmers soms 'fun-protheses'.

TEKST INES JONKER

FOTO'S NIELS DE VRIES

‘Als iets pijn doet en je hebt er niks aan, dan is de keuze makkelijk om het weg te laten halen.’ Het is een uitspraak van een rossig meisje dat blind is aan één oog. Zij is een van de mensen die aan het woord komen in de documentaire *Nieuw oog* die Eline van Diggelen in 2022 maakte over het werk van Remmers. In de korte film is te zien hoe de ocularist een kunstoog voor het meisje creëert dat amper te onderscheiden is van haar eigen.

Het is een minutieus werk dat uit verschillende stappen bestaat. Remmers gebruikt een zelf ontwikkelde methode met 3D-geprinte pasmodellen, op basis van een afgiet-sel van de oogholte. „Zo krijg je de best mogelijke combinatie van comfort, meedraaien en contour van de oogleden.” Zijn compagnon Julios Veizaj is kunstschilder en zorgt ten slotte voor de perfecte kleurmatch van de irissen. „Dat zijn bijna minischilderijtjes.”

Wie de praktijk van Remmers in Grou binnenstapt, komt in een bijzondere wereld. Met bureauladen vol kunstogen en ingenieuze apparaten zoals een slijpmachine.

Min of meer toevallig rolde de in Kollum opgegroeide Remmers in dit specialistische vak. Na zijn studie bewegingstechnologie (waarbij je leert technische oplossingen te bedenken voor medische problemen) wilde hij eigenlijk productontwerper worden. „Ik dacht aan prothesen voor armen of benen, maar ik stuitte toevallig op een vacature voor het maken van oogprothesen. Ik had er nooit bij stil gestaan dat zoiets bestond.”

Hij werd gegrepen door het vak en bleef hangen. „Het is heel praktisch en ambachtelijk. Je bent van het begin tot aan het eind betrokken bij één product, dat is best uniek.” Het mooie aan zijn beroep, vindt Remmers, is dat er zoveel aspecten aan zitten. „Je hebt de medische kant, maar ook de techniek. Het duurt even voor je het onder de knie hebt. En dan het cosmetische aspect, en daarnaast de psychische kanten.”

GLAZEN OOG

Doel is om een prothese te maken waarbij zowel de kleur, de vorm als het draagcomfort goed zijn. Draagcomfort? „Ja, een kunstoog moet lekker zitten, het moet allemaal kloppen.”

In de volksmond heeft iemand een ‘glazen oog’, in werkelijkheid gaat het meestal om PMMA dat het meeste lijkt op plexiglas, plastic dus. „Het voordeel daarvan is dat het goed bewerkbaar is, waardoor je echt kunt *finetunen*. Bovendien is het niet breekbaar.” Want wie denkt dat de klant kan kiezen tussen ‘kant-en-klare’ kunstogen op voorraad, heeft het mis. Elke prothese wordt exact op maat geslepen. Het resultaat: een ‘nepoog’ dat amper van echt te onderscheiden is en gemiddeld twee jaar mee gaat. „Het is echt monnikenwerk. Maar superbevredigend als de klant tevreden is.”

De grootste groep oogprothesedragers zijn mensen die getroffen zijn door een oogmelaanoom. Daarnaast zijn er patiënten die door een trauma (zoals vuurwerk) of aangeboren afwijking zijn aangewezen op een kunstoog.

„Velen denken meteen aan vuurwerk-slachtoffers, dat is gelukkig maar een klein deel. De anatomie van de omliggende weefsels is vaak zo beschadigd, dat je het altijd blijft zien, hoe mooi je het oog ook maakt.” Daarnaast zijn er de ongelukkigen die een oog moeten missen nadat ze bijvoorbeeld met hun gezicht op een hoek van de tafel

„Het maken van een oogprothese is echt monnikenwerk. Maar superbevredigend als de klant tevreden is.”

Nieuwe ogen

zijn gevallen. Behalve in Grou en Groningen werkt Remmers ook nog een dag in de week in Amsterdam UMC. Hier maakt hij deel uit van het team dat kinderen helpt met retinoblastoom, ofwel een zeldzame vorm van oogkanker. Verder helpt hij kinderen die geboren zijn met een afwezig of onvolgroeid oog.

Een leuke maar uitdagende groep, stelt de behandelaar. „Het moeten missen van een oog is een traumatische ervaring. Als het gaat om jonge kinderen, geldt dat ook voor de ouders, daar zit heel veel emotie. Vaak hebben ze, onterecht, een schuldgevoel. Dat kan zich vertalen in een overmatige druk op het cosmetische aspect: het kunst oog moet perfect zijn. Wij doen ons uiterste best, maar het blijft een kunst oog. Bovendien zijn kinderen qua emotie blanco. Ze spiegelen emoties van volwassenen om zich heen. Als die verdrietig zijn, of kritisch op de cosmetiek, dan wordt het kind ook verdrietig en onzeker. En daar is het niet mee geholpen.”

ALLEMAAL OOGMODELLETJES OP TAFEL

Daar komt bij: een drie- of vijfjarige is meestal niet erg coöperatief. „Bij een volwassene ben ik een half uur bezig met modellen passen en inzetten. Maar dat kan niet bij een kind van twee, dan moet je dus snel werken.” Dus ‘gooit’ Remmers meteen allemaal oogmodelletjes op tafel. „Dan mogen ze er zelf een uitkiezen, dat vinden ze vaak leuk. Zo probeer je het leed een beetje te *downplayen*. Ik probeer ze zoveel mogelijk het gevoel te geven dat ze invloed hebben. Eerst een band opbouwen; alleen dan kun je ook even doorzetten als het moet. Als dat allemaal lukt, is

het heel dankbaar en bevredigend werk.”

Zelfs baby’s van drie weken oud horen bij zijn patiëntengroep. „Die zijn geboren met een afwezig of onvolgroeid oog. Daardoor is ook de oogkas te klein. Als je niets doet, krijgen ze een scheef gezicht.” Als parttime onderzoeker voor het UMC (universitair medisch centrum) ontwikkelde Remmers in samenwerking met oogartsen een methode met een serie 3D-geprinte bolletjes, op basis van een afdruk en MRI-scan. „Door deze elke twee weken te vervangen door een iets grotere uit de reeks, stimuleer je de holte om te gaan groeien. Een babyhoofdje is nog relatief kneedbaar.”

Jaarlijks helpt de in Groningen wonende Remmers zo’n vierhonderd mensen aan een kunst oog. Allemaal hebben ze hun eigen verhaal, maar sommigen springen eruit. „Een dakloze man was zijn oog verloren na een beet van een hond. Hij leidde een moeilijk leven maar hield zichzelf staande. De Groninger had bedacht dat hij een exemplaar wilde met de Groninger vlag erin. Dat kan op zich maar ik probeerde het hem uit zijn hoofd te praten. Je valt dan zo op, je overschreeuwt jezelf als het ware. Maar hij hield voet bij stuk, dus maakten wij een oog met de Groninger vlag. Een paar jaar later kwam hij terug. Na een intensief traject had hij zijn leven op de rit. Hij zei: nu wil ik een echte mooie prothese. Hij was er zo blij mee, het emotioneerde hem. Dit zie je in de documentaire.”

Voor kinderen maakt Remmers soms ‘funprotheses’. „Dan krijgen ze naast een realistische prothese ook een exemplaar met Spiderman of Mega Mindy. Omdat je de

vorm al hebt en de afbeelding print, is dat relatief simpel om te maken.” Voor een jongetje dat gepest werd op school, maakte de ocularist een oog met een panterkop. Het pesten was direct afgelopen.

FUNCTIONEEL COSMETISCH

Ooit kreeg hij een heel slim jongetje in zijn praktijk met een vorm van autisme. „Hij was heel nuchter over situatie, zei: mijn oogje was ziek dus het moest eruit. Maar ik vind mezelf mooi zoals ik ben dus ik hoef geen nieuwe. Dan ben je uitgekletst.”

Toch kreeg de oculist de vierjarige en zijn ouders uiteindelijk zover dat hij zich toch een prothese liet aanmeten. „Dat kostte veel tijd, maar het is gelukt. Het is toch in het belang van het kind dat het niet alleen om dat oog gaat. Een oogholte zonder oog leidt af. Dat is niet erg, maar dan wórd je je medische probleem. En dat is niet goed voor je psychosociale ontwikkeling. Een kunst oog is cosmetisch, maar wel functioneel cosmetisch.”

Wat de oorzaak ook is, het is altijd emotioneel ingrijpend als er een oog verwijderd moet worden. „Mensen doorlopen eigenlijk de stappen van een rouwproces. Door ze daarop te wijzen, dat die emotie er mag zijn, en ook weer over gaat, komt er rust.” Vaak zijn patiënten bezorgd over wat ze nog kunnen, met een kunst oog. „Ik stel ze gerust. Het enige wat je er niet mee kunt, is kijken, zeg ik dan. Vooral voor de nuchtere noorderlingen werkt dat goed.”

De documentaire *Nieuw oog* is te zien via: <https://remmersocularist.nl/>

“
HET ENIGE WAT JE
ER NIET MEE KUNT,
IS KIJKEN